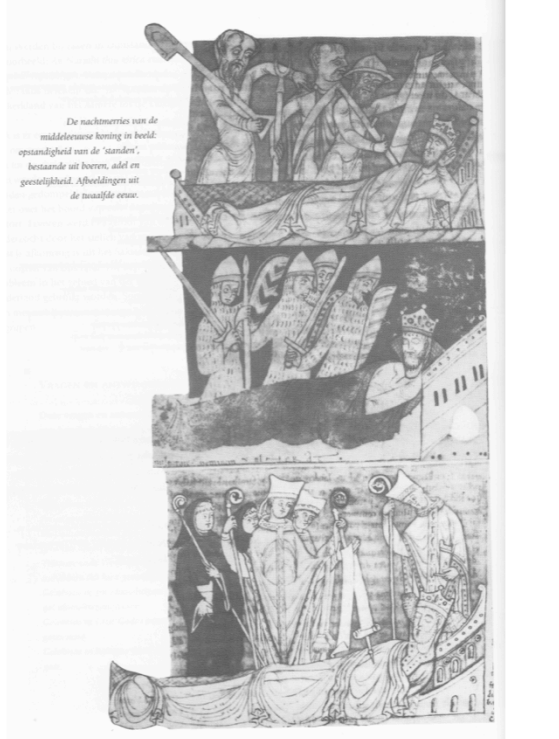

DRIE STANDEN

BOEREN
ADEL
*GEESTELIJK-
HEID*

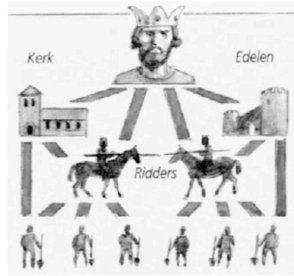

De edelen hanteerden het zwaard voor iedereen (*bellatores*), de geestelijken baden voor iedereen (*oratores*) en de boeren werkten voor iedereen (*laboratores*).

DRIE STANDEN

*VERDELING
MACHT*

*OPBOUW
MAATSCHAPPIJ*

De adel en de geestelijkheid stonden aan de top van de samenleving. Aan het hoofd van adel stond de koning, aan het hoofd van de geestelijkheid de paus. Deze orde werd beschouwd als door God bepaald. De adel en geestelijkheid hadden over het algemeen een diepe minachting voor de boeren, die in hun ogen dom en slecht waren.

Er waren vrije en onvrije boeren. Vrije boeren woonden in een eigen boerderij, met eigen grond en eigen vee. Ze konden gaan en staan waar ze wilden. Onvrije boeren kregen onderdak, vee en bescherming door hun heer, maar moesten voor hun heer veel diensten verrichten en een deel van de opbrengst aan hem afstaan. Ook mochten ze niet vertrekken of trouwen zonder toestemming. Deze onvrije boeren werden lijfeigenen of horigen genoemd.

Een deel van de heren werd gevormd door de adel. De belangrijkste edelen hadden een persoonlijke relatie met de koning. Het was de taak van de koning en de adel om de andere standen te beschermen. De belangrijkste aanvoerders van het leger waren de hertogen. De adel vocht niet alleen tegen bedreigingen van buitenaf, maar ook tegen elkaar. Het waren ruzies over grond, over rechten en over vrouwen.

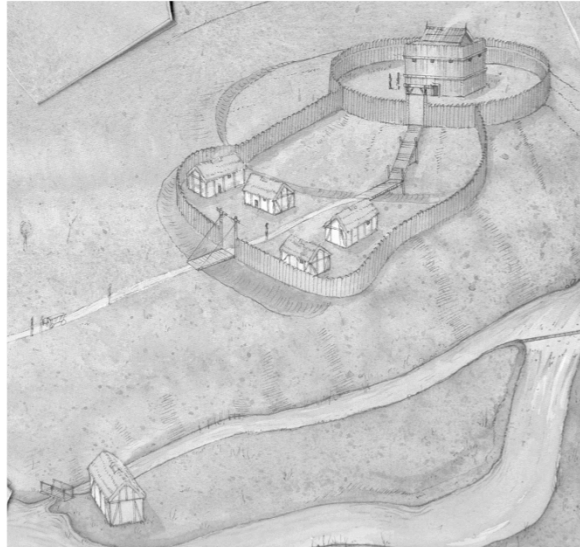
Op enkele uitzonderingen na behoorde iedereen in West-Europa tot de katholieke kerk, met de paus in Rome aan het hoofd. Daarbeneden bevonden zich aartsbisschoppen, die aan het hoofd stonden van een kerkprovincie, die verder onderverdeeld werd in bisdommen met eigen bisschoppen. Binnen de kerk waren twee groepen geestelijken: monniken en clerici. Monniken verbleven binnen de muren van een klooster, clerici hadden meer bevoegdheden en minder verplichtingen. Ze stonden meer 'in de wereld'. Hun belangrijkste taak was bidden, Gods lof bezingen en werk verrichten op hun eigen land en in de schrijfkamer van het klooster.

KLOOSTER

J.H. Isings, 'Een scriptorium in een middeleeuws klooster' (1972 (derde versie); de eerste uitvoering dateert uit 1911) [© Wolters-Noordhoff bv].
De schoolplaat illustreert hoe het schrijven er in een klooster aan toe ging. Reid, Geleijnse en Van Tol (RGvT) gebruikten de plaat als inspiratie.
Vraag aan de klas: Waarom zweet de linke monnik?

KASTEEL I

Kastelen werden gebouwd langs de grenzen van een rijk, ter bescherming tegen vreemde invallers. De eerste kastelen, eenvoudige forten van hout en aarde, stonden langs handelsroutes of op kwetsbare punten. Naarmate de koninkrijken meer macht en rijkdom vergaarden, kwamen daar massieve, duurzame bouwwerken met dikke stenen muren voor in de plaats. Een kasteel moest allereerst moeilijk te benaderen zijn, en daarom werden ze meestal op een van nature ontoegankelijke plaats gebouwd, zoals in een meer of op een steile berghelling. Anders was een slotgracht een goed alternatief. Kastelen waren in de eerste plaats verdedigingswerken, maar dienden daarnaast als woning van de heer en zijn familie. Daarnaast woonden er in het kasteel ook soldaten en personeel dat het huishouden draaiende hield. Om aan de vraag naar diensten en voorraden te voldoen, ontstond rond het kasteel vaak een compleet dorp. In tijden van nood konden de omwonenden zich terugtrekken binnen de stenen versterking.